

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Національна академія правових наук України

**ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ:
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ**

Матеріали «круглого столу»

(Харків, 4 грудня 2015 року)

За загальною редакцією *А. П. Гетьмана*

Харків
«Право»
2015

УДК 349.6
ББК 67.307
Е45

*За зміст та якість матеріалів
відповідальність несуть автори публікацій*

Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали «круглого столу» (Харків, 4 груд. 2015 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2015. – 344 с.

ISBN 978-966-458-918-2

Збірник містить тези наукових доповідей учасників «круглого столу», що відбувся у м. Харкові 4 грудня 2015 р.

Розраховане на науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних вищих навчальних закладів та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного та аграрного права України.

УДК 349.6
ББК 67.307

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015
ISBN 978-966-458-918-2 © Оформлення. Видавництво «Право», 2015

ложень стратегії сталого розвитку в Україні, в цілому, освіта визначається як генерація екологічної освіти, її наступна ступінь в еволюції теорії і практики екологічної освіти. Теорія і практика сталого розвитку дозволяє більш комплексно оцінити вплив професійної діяльності на навколишнє природне і соціальне середовище. Формально екологічна освіта являє собою перелік обов'язкових курсів, які входять до освітнього стандарту різних спеціальностей, сприяє формуванню світогляду, екологічної свідомості, екологічної культури та етики у професійному, соціальному та особистому житті. Самі ідеї сталого розвитку в переважній більшості подані у додатковій і неформальній освіті. Останні у вітчизняній системі освіти називаються спецкурсами. Як правило, спецкурси викладаються по вибору студента.

Все це свідчить про інтегрований зв'язок екологічного права з іншими галузями права, в тому числі з аграрним правом. На сьогодні спостерігається посилення такої інтегрованості. Наприклад, представниками аграрно-правової науки досліджуються питання щодо: екологічної політики в сільському господарстві; принципу екологізації аграрного виробництва; сталого аграрного виробництва й надання екологічних послуг; сталого розвитку сільських територій; із соціальної точки зору сільське населення, навколишнє середовище та ін.

Кожна із зазначених складових має свій зміст, своє наповнення, а також лідера в сфері надання освітніх послуг різними за спеціалізацією вищих навчальних закладів.

Уркевич Віталій Юрійович
доктор юридичних наук,
професор кафедри земельного
та аграрного права Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРО МІЖГАЛУЗЕВІ ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ ЕКОЛОГІЧНОГО Й АГРАРНОГО ПРАВА

Преамбулою Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., № 1264-ХІІ не лише визначено, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне вико-

ристання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини — невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України, а й фактично окреслено предмет правового регулювання екологічного права, що становлять суспільні відносини, що складаються в названих сферах. Оскільки при здійсненні сільськогосподарської діяльності чиниться вплив на навколишнє природне середовище, використовуються різноманітні природні ресурси (землі сільськогосподарського призначення, водні та лісові ресурси, біологічні організми та ін.), то розглянемо питання щодо існування так званих міжгалузевих правових інститутів екологічного й аграрного права.

Як стверджують теоретики права, інститут права — це виокремлена група норм права, які регулюють певний вид однорідних суспільних відносин. Інститут права характеризується тим, що він регулює певний вид однорідних суспільних відносин, є складовою галузі права, є виокремленою, відносно автономною сукупністю норм галузі та характеризується особливим предметом, статусом суб’єктів, специфічними поняттями, законодавчими конструкціями (О. В. Петришин, С. П. Погребняк). Відповідно до цього виділяється певна кількість правових інститутів у складі галузі аграрного права (приміром, забезпечення пріоритетності розвитку сільського господарства України, захисту сільськогосподарських рослин, житлово-комунального господарства на селі, сільськогосподарської дорадчої діяльності, агроінноваційної діяльності, агроінвестиційної діяльності, дисципліни праці в сільському господарстві, правового регулювання оплати праці в сільському господарстві, матеріальної відповідальності працівників за заподіяння шкоди, правового становища сільськогосподарських підприємств, соціального розвитку села та ін.). Проте окремі інститути аграрного права мають комплексний характер, що обумовлюється комплексним характером суспільних аграрних відносин, що становлять предмет правового регулювання аграрного права.

Як стверджує В. М. Сирих, такі правові інститути ще йменуються як міжгалузеві, вони проявляються в сфері діяльності споріднених галузей права, являють собою не механічну сукупність, а гармонійний сплав різногалузевих правових норм, що регулюють однорідні відносини. Проліструємо це на прикладі правового регулювання використання генетично модифікованих організмів при виробництві сільськогосподарської продукції.

Зрозуміло, що правові норми щодо використання природних ресурсів (у тому числі й генетично модифікованих організмів), дотримання при цьому екологічної безпеки, відтворення природних ресурсів у їх нерозривному зв'язку з навколишнім природним середовищем та його охороною належать до галузі екологічного права. Саме вони закладають правові засади використання генетично модифікованих організмів у різних сферах суспільного виробництва. У той же час, до цих норм екологічного права долучаються норми аграрного права, що внаормовують відносини з використання названих організмів при здійсненні сільськогосподарської діяльності, при їх застосуванні у тваринництві чи рослинництві (наприклад, щодо правил співіснування генетично модифікованих та інших сільськогосподарських культур, маркування генетично модифікованого насіння та ін.). А звідси, зважаючи на таке поєднання правових норм екологічного й аграрного права щодо правового регулювання використання генетично модифікованих організмів при виробництві сільськогосподарської продукції, можна говорити про існування відповідного міжгалузевого (комплексного) інституту екологічного й аграрного права.

Окрім названого правового інституту в аграрно-правовій літературі також цілком вірно виділяють такі міжгалузеві інститути екологічного й аграрного права, як інститут сільськогосподарського використання природних ресурсів (В. М. Єрмоленко), інститут правового регулювання сільськогосподарської діяльності на екологічно уражених територіях (О. О. Погрібний) та ін.

Викладений матеріал дозволяє підсумувати, що у межах екологічного й аграрного права існує певне поєднання, переплетення правових норм, що регулюють однорідні суспільні відносини, зважаючи на що цілком обґрунтовано виділяються відповідні міжгалузеві (комплексні) правові інститути цих галузей права. Їх існування обумовлено комплексністю аграрних відносин, що становлять предмет правового регулювання аграрного права, впливом сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище та використанням при її здійсненні різноманітних природних ресурсів. Утворення таких міжгалузевих (комплексних) правових інститутів наглядно демонструє міждисциплінарні зв'язки екологічного та інших галузей права.